

Etika vědecké práce

Michal Černý

Dny informačního vzdělávání na FF

2016

Publikuj nebo zhyň

Akademický postup, institucionální peníze a další důležité procesy jsou navázány na publikační výstupy.

V grantech dopředu slibujeme, co všechno napíšeme (čím více tím lépe).

Ale – jaká je informační hodnota průměrného vědeckého textu? Kolik lidí jej čte? Musí být vědec i marketér?

A co když nic nevyzkoumám nebo mám tvůrčí krizi?

Etika, etiketa, morálka,...

Mravnost je souborem kulturně a sociálně realizovaných hodnot, která má společnost tendenci považovat za správné.

Etika je filosofickou disciplínou, která patří do skupiny tzv. praktické filosofie.

Morálka je o termín více méně náboženský, který hodnotí skutky a myšlení člověka na základě svědomí.

Zákon je závazným právním předpisem, za jehož překročení hrozí vymahatelné sankce. Aby mohl existovat zákon, musí zde být někdo, kdo je schopen jej vymáhat.

Příklad s vlakem

Jste strojvůdce ve vlaku, kterému se pokazí brzdy a máte dvě možnosti – jedete rovně a přejedete pět lidí pracujících na kolejích. Nebo přehodíte výhybku a přejedete jen jednoho.

Jak je správné se zachovat?

Polárníci a kanibalismus.

Členění

Deskriptivní etika – popisuje mravní hodnoty a soudy na základě přesvědčení veřejnosti.

Analytická etika – co znamená pojem dobrý?

Aplikovaná etika – bioetika, manažerská etika, etika vědecké práce...

Normativní etika – hledá normy a východiska podle kterých se máme chovat.

Teleologická etika – popisuje chování z hlediska cíle.

Etika autonomní – svědomí a svoboda vytvářejí rámec pro dobré chování. Dobré chování je takové, které je s nimi v souladu.

Etika odpovědnosti – buď vůči člověku nebo Bohu. Člověk není se svým svědomím jediným autonomním pánem a hodnotou.

...

Zdroje etických pravidel

Profesní kodexy

Náboženské texty

Společenská konvence

Relativistická etika (?)

...

Obecně můžeme identifikovat dvě roviny eticky vědecké práce – obecnou (pro libovolnou vědu) a speciální (pro konkrétní obor)

Etika vědecké práce

Pseudověda

Piráctví ve vědě

Uvádění nepravdivých nebo neúplných výsledků

Upravování výsledků (viz Prof. Bezouška)

Citační bratrstva

Problémy praktických experimentů

Společenská zodpovědnost – LHC přišel na 8 miliard USD. Léčba rakoviny prsu stojí asi 5 tisíc USD za měsíc...

Sokalova afera

Alan Sokal (prof. Fyziky)

1996: *Transgressing the Boundaries : Towards a Transformative Hermeneutics of Quantum Gravity* (Překračování hranic : k transformativní hermeneutice kvantové gravitace) v časopise Social Text

Gravitace (OTR) byla jen kapitalistickou fikcí, od které nás osvobodí kvantová gravitace.

Jak vytvořit pseudovědce

BODGERS, Jonathan Christopher. Uranin: A Methodology for the Development of the Producer-Consumer Problem. *in* NTT TECHNICAL REVIEW. 2015. Dostupné také z:

https://www.researchgate.net/profile/Jonathan_Bodgers/publication/297857746_Uranin_A_Methodology_for_the_Development_of_the_Producer-Consumer_Problem/

BODGERS, Jonathan Christopher. Decoupling Kernels from Randomized Algorithms in Evolutionary Programming. In Proceedings of SIGGRAPH. 2015. Dostupné také z:

https://www.researchgate.net/publication/297856719_Decoupling_Kernels_from_Randomized_Algorithms_in_Evolutionary_Programming

Halík vs. Stodola

Výsledky vědecké práce jsou vykazovány v rejstříku RVVI

Za výsledky jsou peníze pro instituce

Existují pravidla pro posuzování toho co je a co není odborný výstup ale s dosti odlišnou interpretací.

Tomáš Halík má v RVVI vykázané své „vánoční knihy“ i knihu rozhovorů.

Je to porušení etiky? Kdo za to může?

Bezouškova aféra

prof. RNDr. Karel Bezouška, CSc., DSc. (*1960)

Roku 1994 byla publikována práce s neopakovatelnými výsledky

O kontrolu se měl pokusit znovu Vladimír Křen s KB.

Kvůli podezření z manipulace se vzorky byly v laboratoři nainstalovány kamery.

Spor se vede o to, co KB u lednice dělal, neboť to není vidět.

Plagiátorství

Desítky kauz: Zdeněk Sovák, Ivan Tomažič, Karl-Theodor zu Guttenberg, Annette Schavanová, Pál Schmitt,...

Co to je plagiát?

„Představení duševního díla jiného autora, půjčeného nebo napodobeného vcelku nebo zčásti, jako svého vlastního“.

Nikoli ale námět díla sám o sobě, denní zpráva nebo jiný údaj sám o sobě, myšlenka, postup, princip, metoda, objev, vědecká teorie, matematický a obdobný vzorec, statistický graf a podobný předmět sám o sobě. **Proč?**

Autorská práva

Kopistická církev – svaté symboly CTRL+V a C, město Plzeň...

Ve starověku je trend často opačný – zastřešování se autoritou.

Zásadní změny: průmyslová revoluce a informační společnost.

Někdy je dosti obtížné nalézt hranici mezi inspirací a plagiátorstvím (viz paradigma vědy).

Henryk Batuta (2004-2006)

Henryk Batuta, vlastním jménem **Izaak Apfelbaum** (* [1898](#), [Oděsa](#) – † [1947](#) [Ustrzyki Górne](#)) byl [polský komunista](#) a činitel mezinárodního dělnického hnutí. Účastnil se [ruské občanské války](#), po návratu do vlasti se stal členem [Komunistické strany Polska](#). Za pomoci politických procesů organizoval vraždy tajných spolupracovníků tajné policie, jejichž vykonavatelem byl mimo jiné [Wacław Komar](#). Tato záležitost vyšla najevo až v [50. letech](#). V letech [1934–1935](#) vězněn v [Bereze](#), později žil v emigraci. Zúčastnil se [španělské občanské války](#). Během [2. světové války](#) působil v [SSSR](#), od roku [1943](#) byl členem [Svazu polských patriotů](#) a major [Sboru vnitřní bezpečnosti](#). Zemřel v roce [1947](#) u [Ustrzyk Górnych](#) během bojů s [Ukrajinskou povstaleckou armádou](#).

Po Henryku Batutovi je pojmenována ulice ve [Varšavě](#) v městské části Służew nad Dolinką. Po roce [1989](#) se objevily četné hlasy volající po přejmenování ulice, ke změně však nedošlo.

Morální kodex vědeckého pracovníka (P. Málek):

1. uvádět přesně prameny (autory) , citovat zdroje
2. přiznat prioritu jinému, pokud ji má
3. nevydávat cizí myšlenky za své
4. uvádět přesný počet pozorování
5. nezamlčovat záporné výsledky
6. neupravovat statistické údaje a výsledky
7. **objektivně interpretovat výsledky**
8. přiznat omyly, jakmile jsou zjištěny.

Publikační etika

Etika na straně autora

Etika na straně recenzenta

Etika na straně redakce

10 norimberských pravidel

1. vždy dobrovolný souhlas pokusné osoby
2. nelze jej uskutečnit jinak
3. předchází pokus na zvířeti pokus podrobně naplánovat, zvážit nebezpečí a klady, klinický výzkum v souladu s morálními a vědeckými zásadami, opírat se o předcházející laboratorní pokusy
4. vyvarovat se zbytečného utrpení a škod pokus by měl přinést plodné výsledky, závažnost cíle má být úměrná nebezpečí, vždy chránit zdraví a život
5. nesmí předpokládat smrt nebo invaliditu nesmí se dělat pokusy, jejichž výsledkem by bylo trvale poškození zdraví nebo smrt
6. riziko nesmí přesáhnout skutečnou hodnotu pokusu
7. snaha vyvarovat se poškození
8. experimentátor musí být kvalifikovaný pokus směji provádět jen pracovníci s potřebou kvalifikací, vědecký pracovník vždy zodpovědný za výsledek
9. právo kdykoliv od pokusu ustoupit, podrobná informovanost pokusné osoby o celém pokusu a jeho možných výsledcích
10. experimentátor musí ukončit pokus, když hrozí poškození pokusné osoby.

Gender, rovné příležitosti, výzkum

„Recenzní řízení probíhá výhradně s přihlédnutím k intelektuálnímu obsahu statí bez ohledu na gender, třídní postavení, sexuální orientaci, náboženské vyznání, etnickou příslušnost, občanství nebo politický názor autorů a autorek. Rozhodování o struktuře čísla se nesmí řídit osobními zájmy zainteresovaných osob, zájmy vydavatele nebo jiných subjektů.“

„Šéfredaktorka má odpovědnost a pravomoc odmítnout postoupit článek do recenzního řízení, pokud se domnívá, že nesplňuje základní požadavky kladené na odborný text, včetně plagiarismu, nebo pokud se článek netýká oblasti genderových studií a feministické teorie.“

<http://www.genderonline.cz/cs/page/3-publikacni-etika>

Pohled do historie

Epikuros

Aristoteles

Platon

Kant

Hume

Singer

Děkuji za pozornost.